СЕРІЯ «СОЦІОЛОГІЯ»

УДК 364-322:061.2(477.46)(045)

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-9(39)-2216-2226

Кравченко Оксана Олексіївна доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, https//orcid.org/0000-0002-9732-6546

Войтовська Алла Іванівна доктор філософії з соціальної роботи, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, https//orcid.org/0000-0003-4960-6348

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз волонтерської діяльності Товариства Червоного Хреста України в Черкаській області в умовах воєнного стану та соціально-економічної нестабільності. Зазначено, що сучасні виклики, пов'язані з масштабними внутрішніми переміщеннями населення, зростанням рівня вразливості окремих категорій громадян і необхідністю реагування на надзвичайні ситуації, зумовлюють особливу роль Червоного Хреста як провідної гуманітарної організації. Досліджено основні напрями діяльності регіональних осередків: надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам та соціально незахищеним групам, організація програм психосоціальної підтримки, адресна допомога людям похилого віку та особам з інвалідністю, навчання населення навичкам першої медичної допомоги, залучення молоді до волонтерських ініціатив і просвітницьких кампаній. Окрему увагу приділено аналізу успішних практик, серед яких – створення «Клубів активного довголіття», відкриття освітньо-безпекових хабів, реалізація проєктів у партнерстві з міжнародними організаціями. Визначено соціальний ефект від діяльності волонтерів, що полягає у зміцненні згуртованості громад, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, зниженні соціальної напруги та формуванні простору солідарності й взаємної підтримки. Водночас виявлено низку проблем: нестача фінансових і матеріально-технічних ресурсів, потреба у

професійному навчанні волонтерів, ризики емоційного вигорання, складність координації між органами влади та громадським сектором. У статті підкреслено необхідність розвитку волонтерського менеджменту, удосконалення механізмів партнерства й впровадження інноваційних підходів до організації гуманітарної допомоги. Зроблено висновок про вагоме значення Червоного Хреста як важливого елемента громадянського суспільства, здатного забезпечити ефективну підтримку населення в умовах воєнних і соціальних викликів.

Ключові слова: волонтерська діяльність; Червоний Хрест; Черкаська область; гуманітарна допомога; психосоціальна підтримка; внутрішньо переміщені особи; громадянське суспільство; волонтерський менеджмент

Kravchenko Oksana Oleksiivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, https//orcid.org/0000-0002-9732-6546

Voitovskaya Alla Ivanivna Doctor of Philosophy in Social Work, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, https//orcid.org/0000-0003-4960-6348

VOLUNTEER ACTIVITIES OF THE RED CROSS SOCIETY IN CHERKASY REGION

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the volunteer activities of the Ukrainian Red Cross Society in Cherkasy region under martial law and socio-economic instability. It is noted that modern challenges associated with large-scale internal displacements of the population, the increasing level of vulnerability of certain categories of citizens and the need to respond to emergencies determine the special role of the Red Cross as a leading humanitarian organization. The main areas of activity of regional centers are studied: providing humanitarian assistance to internally displaced persons and socially vulnerable groups, organizing psychosocial support programs, targeted assistance to the elderly and people with disabilities, teaching the population first aid skills, involving young people in volunteer initiatives and educational campaigns. Special attention is paid to the analysis of successful practices, including the creation of "Active Longevity Clubs", the opening of educational and security hubs, and the implementation of projects in partnership with international organizations. The social effect of volunteer activities is determined, which consists in strengthening community cohesion, integrating internally displaced

persons, reducing social tension and forming a space of solidarity and mutual support. At the same time, a number of problems are identified: lack of financial and material and technical resources, the need for professional training of volunteers, risks of emotional burnout, and the complexity of coordination between authorities and the public sector. The article emphasizes the need to develop volunteer management, improve partnership mechanisms and implement innovative approaches to organizing humanitarian aid. The conclusion is made about the significant importance of the Red Cross as an important element of civil society, capable of providing effective support to the population in conditions of military and social challenges.

Keywords: volunteer activity; Red Cross; Cherkasy region; humanitarian aid; psychosocial support; internally displaced persons; civil society; volunteer management.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами, що зумовлені війною, загостренням соціально-економічних проблем, зростанням рівня соціальної нерівності, міграційними викликами та загальною вразливістю значних груп населення. У цих умовах особливого значення набуває волонтерський рух, який не лише компенсує обмежені можливості державних соціальних інституцій, а й виступає дієвим інструментом мобілізації громадянського суспільства для подолання кризових ситуацій. Волонтерська діяльність Товариства Червоного Хреста України посідає чільне місце в системі соціально-гуманітарної допомоги, адже поєднує багаторічний міжнародний досвід, принципи нейтральності та гуманності з урахуванням регіональних особливостей. У Черкаській області діяльність волонтерів Червоного Хреста спрямована на надання першочергової допомоги внутрішньо переміщеним особам, підтримку соціально незахищених верств населення, організацію програм психологічної допомоги та першої медичної допомоги, просвітницькі ініціативи у сфері здоров'я, а також сприяння розвитку локальних громадських ініціатив [2].

Разом з тим, існують проблемні аспекти, що знижують ефективність волонтерського руху. Серед них: недостатнє кадрове забезпечення, потреба у професійному навчанні та підвищенні компетентностей волонтерів, обмеженість фінансових і матеріально-технічних ресурсів, складність координації діяльності на місцевому рівні, а також потреба у формуванні стабільних партнерських відносин з органами влади та іншими громадськими організаціями. Крім того, актуальним є питання науково-методичного обґрунтування волонтерської діяльності, визначення її соціального ефекту та довгострокових перспектив розвитку.

Таким чином, дослідження волонтерської діяльності Товариства Червоного Хреста в Черкаській області має не лише практичне, а й важливе наукове значення. Воно дозволяє поглибити розуміння механізмів функціонування волонтерських організацій у кризових умовах, визначити чинники їх ефективності, сформувати рекомендації щодо удосконалення системи волонтерського менеджменту, а також сприяти розвитку соціальної політики, зорієнтованої на людину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика волонтерської діяльності та роботи Товариства Червоного Хреста України перебувала у полі зору багатьох науковців. Зокрема, М. Федоров і Н. Салата аналізували теоретичні аспекти становлення волонтерського руху в Україні, його місце в системі громадянського суспільства.

О. Кравченко досліджувала нормативно-правове забезпечення волонтерської діяльності у сфері соціального захисту населення. Д. Афанасьєв та І. Сабо розглядали впровадження концепції **Community Engagement** у практику роботи Товариства Червоного Хреста України, акцентуючи увагу на взаємодії організації з громадами.

У наукових працях М. Доценка Товариство Червоного Хреста України представлено як важливу допоміжну гуманітарну структуру для держави, що забезпечує партнерство у сфері соціального захисту. В. Голопапа аналізував виклики та досягнення гуманітарних місій Червоного Хреста у воєнний час, звертаючи увагу на їхню роль у підтримці постраждалих від збройного конфлікту. А. Котелевець зосередилася на дослідженні напрямів волонтерської діяльності під час російсько-української війни, тоді як О. Ящук у своїй дисертації вивчала міжнародні зв'язки Червоного Хреста України в історичному контексті.

Таким чином, науковий доробок охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти волонтерства: від історичних досліджень діяльності Червоного Хреста до сучасних проблем координації гуманітарної допомоги у воєнних умовах. Проте специфіка організації волонтерської діяльності на регіональному рівні, зокрема в Черкаській області, поки що вивчена недостатньо, що й визначає актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті. Аналіз особливостей організації та реалізації волонтерської діяльності Товариства Червоного Хреста України в Черкаській області.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та гуманітарних викликів, пов'язаних із масштабними внутрішніми переміщеннями населення, питання організації та розвитку волонтерської діяльності набуває особливого значення.

Товариство Червоного Хреста України (ТЧХУ) виступає провідною організацією, яка координує гуманітарні ініціативи, спрямовані на підтримку вразливих категорій населення. У Черкаській області волонтерський рух Червоного Хреста став важливим чинником соціальної підтримки, консолідації громад та реалізації принципів гуманності, нейтральності й добровільності. У регіоні ТЧХУ реалізує комплексні програми, що охоплюють різні сфери [4]:

- гуманітарна допомога внутрішньо переміщеним особам – розподіл продуктових наборів, засобів гігієни, одягу, предметів першої необхідності;
- психосоціальна підтримка – робота мобільних бригад психологів та волонтерів, організація групових занять і консультацій;
- підтримка людей похилого віку та осіб з інвалідністю – адресна допомога, соціальні візити, доставка медикаментів та харчів;
- навчання населення навичкам першої допомоги – проведення тренінгів для студентів, педагогів, службовців та широкої громадськості;
- розвиток волонтерського потенціалу молоді – залучення студентів та учнів до волонтерських акцій, просвітницьких кампаній, соціальних ініціатив.

У Черкаській області волонтери Червоного Хреста не лише надають матеріальну та психологічну допомогу, а й виступають важливим чинником інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нові громади. Завдяки діяльності волонтерів формується простір солідарності та взаємної підтримки, що сприяє зниженню соціальної напруги та зміцненню довіри в суспільстві.

Опишемо реальні практики роботи Червоного Хреста на Черкащині. **«Клуб активного довголіття» на Звенигородщині.** Люди третього віку часто почуваються самотніми, а в умовах війни соціальна ізоляція лише посилюється. Щоб підтримати цю вікову категорію, навчити корисним навичкам і створити простір для комунікації та зустрічей, на Звенигородщині відкрився «Клуб активного довголіття». Проєкт реалізується в рамках гранту 4 рівня Червоний Хрест Звенигородка за підтримки BraVo - розвиток організацій та волонтерства Українського Червоного Хреста. Учасниками Клубу можуть стати як місцеві мешканці, так і внутрішньо переміщені особи. Уже стартували перші активності: «Миловаріння», «Виготовлення свічок», «Навчання фінансовій грамотності», «Скандинавська хода». Надалі програма Клубу розширюватиметься й охоплюватиме різні напрями: від активного відпочинку та спортивних занять до творчих зустрічей і майстер-класів. Мета – допомогти людям похилого віку почуватися соціально активними, інформаційно грамотними та впевненими у собі. Такі простори планується втілити в усіх МРО Черкаської області [3].

Освітньо-безпековий хаб. Відкриття освітньо-безпекового хабу, для проведення сесій з навчання реагування у випадках НС, у якому всі охочі зможуть навчитися правилам поведінки та алгоритму дій в надзвичайних ситуаціях. Завдяки ініціативі та кооперації Черкаська обласна організація Товариства Червоного Хреста України Головне управління ДСНС України у Черкаській області при підтримці департаменту Управління НС НК Червоний Хрест України та партнеру Canadian Red Cross на території пожежної частини в оновленому укритті, оснащено навчальний простір необхідними матеріалами та обладнанням. Це дозволяє не переривати заняття навіть під час повітряних тривог. Новостворений безпековий простір оснащено всім необхідним для ефективного навчання. Тут є спеціальні стенди «Вибухонебезпечні предмети», методичні посібники та навіть фото зі спільних виїздів рятувальників і волонтерів Червоного Хреста. У такому середовищі учасники тренінгів зможуть не лише засвоїти теоретичні знання, а й отримати практичний досвід. Команда Черкаської МО ТЧХУ отримала нову локацію та додаткову можливість для розбудови та впровадження гранту IV рівня, в рамках напрямку «Управління надзвичайними ситуаціями». Завдяки цьому освітньому простору діти, студенти, працівники підприємств і організацій зможуть пройти навчання з мінної небезпеки, надання першої допомоги, підготовки до можливих НС та інших важливих тем, що стосуються виживання у кризових ситуаціях. Першими, хто скористався можливістю навчатися у Класі безпеки, стали учні Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №25. Для них був проведений детальний тренінг із мінної безпеки та першої допомоги. Фахівець управління НС Черкаської ОО ТЧХУ Олександр Кисленко пояснив дітям загальні правила дій у випадку надзвичайних ситуацій, показав, як правильно надавати першу допомогу, та познайомив їх із медичним рюкзаком рятувальників, укомплектованим засобами для зупинки кровотеч та підтримки життя людини в кризових станах. Окрім того, школярі мали змогу приміряти справжнє рятувальне спорядження ДСНС та ознайомитися з роботою Загону Швидкого Реагувпння. На завершення тренінгу діти отримали пам’ятні подарунки від Черкаської МО ТЧХУ, а вчителі вже висловили бажання організовувати подібні заняття й надалі. Сучасні міни та боєприпаси можуть бути замасковані під звичайні предмети, що робить їх особливо небезпечними для дітей і дорослих. Саме тому подібні навчання є життєво необхідними, адже знання – це перший крок до безпеки. Клас безпеки у Черкасах стане місцем, де кожен зможе отримати важливі навички, що можуть врятувати життя. В умовах, коли загрози мінної небезпеки залишаються актуальними для всієї України, ініціатива Українського Червоного Хреста та ДСНС України є безцінною.

Такі освітні простори мають бути в кожному регіоні країни, адже знання про безпеку – це запорука життя! Відтепер жителі Черкащини мають можливість навчатися та почуватися впевненіше перед будь-якими викликами, які можуть виникнути на їхньому шляху. Черкаська міська організація Товариства Червоного Хреста України зростає, розвивається та активно працює з молоддю для спільного безпечного майбутнього!

Міжнародна підтримка та її значення. Однією з головних тем дискусії стала фінансова підтримка України. Представники CRC підкреслили, що, попри три роки війни, світові партнери продовжують мобілізувати ресурси. Такі візити дають їм можливість переконатися, що кожна гривня чи долар донорської допомоги використовується ефективно. Особливу роль відіграє підтримка канадських громадян та української діаспори.

Зворотний зв'язок із громадами: слухати та діяти. Окрему увагу приділили механізму зворотного зв'язку із громадами (CEA). Відкрите спілкування та залучення громад – це запорука того, що допомога надходить туди, де вона найбільш потрібна. Особисте спілкування підсилило командний дух і надихнуло на подальші досягнення [1].

Підтримка постраждалих та ВПО. Разом із делегацією до Золотоніського району приєдналася Канадська комунікаційна команда. Їх особливо вразили історії людей, які пережили ту страшну ніч. У кожного – свій біль, свої страхи, своя боротьба. Проте всі вони відзначали одне: безмежну вдячність команді спеціалістів Черкаської обласної організації Товариства Червоного Хреста України, які допомогли зробити перші кроки до відновлення.

Робочі зустрічі: зміцнення партнерства та стратегічний розвиток. Робочі зустрічі – це не просто інструмент комунікації, а життєво важливий механізм координації в нашій роботі. Адже від злагодженості дій залежить якість допомоги, яку ми надаємо людям. Черкаська обласна організація Товариства Червоного Хреста України провела важливу зустріч із делегатами Канадського Червоного Хреста Canadian Red Cross. Jбговорили ключові аспекти подальшої співпраці, адже довіра міжнародних партнерів і залучення нових ресурсів – це запорука нашої ефективності.

Ліквідація наслідки нічних ворожих атак в області спільно з усіма службами. Задіяна команда Черкаської обласної організації Товариства Червоного Хреста України, Загони швидкого реагування Червоного Хреста України, Червоний Хрест міста Черкаси. Працює штаб. Кожен знає свою зону відповідальності, щоб якомога швидше провести необхідні роботи та допомогти цивільному населенню подолати наслідки НС. «Господарів постраждалих внаслідок НС домогосподарств чекаємо на локаціях

Червоного Хреста біля ваших будинків. Звертайтеся до волонтерів вдягнених в червоний одяг з логотипами Червоного Хреста. Також при потребі є можливість підзарядки мобільних пристроїв» [2].

Психосоціальна підтримка Українського Червоного Хреста – напрямок, який дбає про збереження ментального здоров'я українців. Пишаюся своєю командою Черкаська обласна організація Товариства Червоного Хреста України, яка є активною частиною та втілює проєкт в Черкаській області. Нещодавно до Черкаської обласної організації Українського Червоного Хреста здійснений моніторинговий візит міжрегіонального координатора напрямку «Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка» Інна Дика та координатора проєкту здоров'я Canadian Red Cross Сабіна Воронецька.

Черкаською обласною організацією Українського Червоного Хреста та її осередками вже проведено понад 630 заходів з психосоціальної підтримки населення, зокрема інформаційні сесії, заходи з елементами творчості, рекреаційні заходи для дітей та дорослих, що покликані знизити рівень стресу та тривоги, відновити та покращити емоційний стан [1] .

Послуги з психосоціальної підтримки отримали вже понад 5 400 осіб, що мешкають на території Черкащини, та відносяться до категорії як внутрішньо переміщених осіб так і місцевого населення.

Молодіжні простори в Черкасах та Золотоноші. Молодь – агенти змін та розвитку, рушії позитивних трансформацій у громадах. У сучасному світі молодь активно бере участь у різноманітних проєктах, волонтерських акціях та громадських рухах. Вони не лише висловлюють свої думки, а й змінюють навколишній світ. Дві міські організації Червоного Хреста, Червоний Хрест міста Черкаси та Товариство Червоного Хреста м.Золотоноша завдяки проєкту BraVo - розвиток організацій та волонтерства Українського Червоного Хреста відкрили технологічні, сучасні та затишні простори для молоді, метою яких є згуртування молоді для реалізації економічних, волонтерських, патріотичних та соціальних проектів. Прорублено багато роботи, закуплено меблі, створені покращення локацій.

Прийом евакуаційного потягу з Донеччини. Рятувальники, волонтери та представники громад під звуки сирени повітряної тривоги зустріли евакуаційний потяг з Донеччини. У ніч на 11 жовтня 2024 року до Черкащини прибув черговий евакуаційний потяг з Донецької області. Другий за тиждень. Цього разу це 58 людей. Серед них – 11 дітей. На вокзалі командою Черкаська обласна організація Товариства Червоного Хреста України були створені місця для тимчасового відпочинку, де людям пропонували чай, каву, гарячі супи, їжу та речі першої необхідності. Загони швидкого реагування Червоного Хреста України розгорнули локації та

допомагали з багажем, опікуючись людьми похилого віку та мамами з дітками. Психосоціальна підтримка Українського Червоного Хреста надавали першу психологічну допомогу тим, хто пережив стресову ситуацію, має розгубленість та страх перед невідомістю, адаптуватися до нових умов. Спеціалісти з надання допомоги зібрали потреби в новоприбулих, проговорили можливості з представниками громад, для подальшого забезпечення людей речами першої необхідності: ковдрами, засобами гігієни, посудом, одягом з «Банку Одягу» та іншим. На вокзалі командою Черкаської обласної організації Товариства Червоного Хреста України, а саме Загони швидкого реагування Червоного Хреста України, були організовані місця для тимчасового відпочинку, де людям пропонували чай, каву, гарячі супи, їжу та речі першої необхідності. Окрім цього, представники Психосоціальної підтримки Українського Червоного Хреста надавали першу психологічну допомогу тим, хто пережив стресову ситуацію, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов. Кожен із прибулих отримав необхідну увагу та допомогу – від медичних консультацій до інформаційної підтримки. Кожна така зустріч, це дієве поєднання влади, громад, Головного управління ДСНС України у Черкаській області, Поліції Черкаської області та Червоного Хреста, де кожна ланка чітко розуміє та відпрацьовує свої завдання [2].

На території Черкаської області проведено спільні тренування команди Черкаської обласної організації Товариства Червоного Хреста України та рятувальників Головного управління ДСНС України у Черкаській області. Основним нашим завданням було ознайомлення колег з технічними можливостями та вдосконалення навичок з порятунку людей на воді, із застосуванням техніки підвищеної прохідності, а саме: Mersedes Benz Zetros 3345, снігоболотоходу «Богун-2» та квадроциклів. Основною метою навчань є підвищення готовності до реагування на надзвичайні ситуації на водних об’єктах та надання допомоги постраждалим з використанням такої техніки.

У рамках співпраці з ДСНС України, Червоний Хрест України, зокрема Черкаська обласна організація, та Загони швидкого реагування Червоного Хреста України, активно беруть участь у реагуванні на наслідки повені в області. У населених пунктах, де спостерігається найбільший підйом води, системно розгортаються пости. Там чергують рятівники спільно з волонтерами. Червоний Хрест України є рівноправним учасником у Державній системі реагування на НС зі своєю зоною компетенцій та відповідальності. Діяльність з реагування на надзвичайні ситуації здійснюється згідно з єдиним Національним та регіональним планом реагування на НС.

Попри значні результати, волонтерська діяльність ТЧХУ у Черкаській області стикається з низкою труднощів: нестача ресурсів та фінансування; потреба у професійній підготовці волонтерів, особливо у сфері кризової психології; вигорання та емоційне виснаження учасників волонтерського руху; необхідність покращення координації між Червоним Хрестом, місцевою владою та іншими громадськими організаціями.

Висновки. Волонтерська діяльність Товариства Червоного Хреста України в Черкаській області відіграє ключову роль у підтримці вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей та молоді. Регіональні ініціативи, такі як «Клуб активного довголіття», освітньо-безпекові хаби, програми психо-соціальної підтримки, демонструють ефективність поєднання гуманітарної допомоги з освітньо-просвітницькою роботою. Важливим чинником успіху діяльності є партнерство з міжнародними організаціями та залучення місцевих громад до співпраці, що дозволяє мобілізувати додаткові ресурси.

Основними проблемами залишаються обмеженість фінансування та матеріально-технічних ресурсів, потреба у професійній підготовці волонтерів та запобіганні їх емоційному вигоранню, недостатня координація з органами влади. Подальші дослідження та практичні напрацювання мають бути спрямовані на розробку моделей ефективного волонтерського менеджменту, удосконалення системи партнерств та формування стійкої інфраструктури підтримки на місцевому рівні.

Література:

1. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Держ. ін-т сімейн. та молодіж. політики, 2022. 240 с.

2. Манелюк Ю. М., Луценко В. Р., Савчук Н. І. Волонтерський рух України в умовах військової агресії. *Науко- вий журнал «Політикус»*. 2022. № 6. С. 29–33.

3. Моторна М. Волонтерство як складова підготовки майбутнього соціального працівника (соціально-куль- турна робота). *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 1 (10). С. 110–121. URL: https://doi.org/10.31499/2 618-0715.1(10).2023.282275.

4. Нагорна Д. Технології залучення молоді до волонтерства в Україні. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9, No. 3. pp. 340-357.

5. Поліщук Н.М. Волонтерство як соціально-педагогічний феномен: термінологічний аналіз. Інноватика у вихованні. Рівне: РДГУ, 2022. Вип. 15. С. 146–159

References:

1. Horinov, P. & Drapushko, R. (2022). Volonterska diialnist v Ukraini: sotsialno-pravove doslidzhennia: monohrafiia [Voluntary activity in Ukraine: socio-legal research: monograph]. Kyiv: Derzh. in-t simein. ta molodizh. Polityky [in Ukrainian].

2. Maneliuk, Yu. M., Lutsenko, V. R. & Savchuk, N. I. (2022). Volonterskyi rukh Ukrainy v umovakh viiskovoi ahresii [Volunteer movement of Ukraine in conditions of military aggression]. Naukovyi zhurnal «Politykus» – Scientific magazine "Politikus", 6, 29-33[in Ukr].

3. Motorna, M. (2023). Volonterstvo yak skladova pidhotovky maibutnoho sotsialnoho pratsivnyka (sotsialno- kulturna robota) [Volunteering as a component of training a future social worker (social and cultural work)]. Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social work and social education, 1 (10), 110-121. Retrieved from https://doi.org/10.31499/2 618-0715.1(10).2023. 282275. [in Ukrainian].

4. Nahorna, D. (2022). Tekhnolohii zaluchennia molodi do volonterstva v Ukraini [Technologies of youth involve- ment in volunteering in Ukraine]. Social Work and Education, Vol. 9, 3, 340-357 [in Ukrainian].

5. Polishchuk, N.M. (2022). Volonterstvo yak sotsialno-pedahohichnyi fenomen: terminolohichnyi analiz [Volunteer- ing as a socio-pedagogical phenomenon: terminological analysis]. Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education, 15, 146-159 [in Ukrainian].